

Zamierzonym naukowym celem projektu jest stworzenie syntetycznego opracowania architektury i urbanistyki na Śląsku w okresie Trzeciej Rzeszy (1933–1945). Obszarem badawczym jest Śląsk obejmujący prowincję dolnośląską i górnośląską należące w tym okresie do Rzeszy Niemieckiej oraz obszar polskiego województwa śląskiego włączony do Rzeszy w 1939 roku w wyniku działań wojennych. Praca będzie miała charakter problemowy, oparty na krytycznej analizie projektowanych i zrealizowanych dzieł architektury i urbanistyki. Główna hipoteza badawcza zakłada wykazanie związku pomiędzy kreowanymi na Śląsku pomysłami architektonicznymi i urbanistycznymi a jego rolą jako miejsca konceptualizacji idei ekspansji na wschód, natomiast po 1939 roku – miejsca eksperymentów architektoniczno-urbanistycznych związanych z polityką kolonizacyjną na zajętych polskich terenach.

W okresie międzywojennym we Wrocławiu intensywnie rozwijano koncepcję historycznych badań nad wschodem (nurt *Ostforschung*). Zagadnie to zostało już dość dobrze opracowane, natomiast do tej pory nie postawiono pytania czy i w jakim stopniu Śląsk był terenem wypracowywania wzorców w dziedzinie architektury, w tym planów miast i wsi, realizowanych później w ramach Generalnego Planu Wschodniego, zakładającego całkowite przekształcenie i germanizację terenów położonych na wschód od granicy Rzeszy Niemieckiej.

Powodem podjęcia tej tematyki badawczej jest fakt, iż Śląsk pozostawał właściwie poza głównym nurtem badań nad architekturą Trzeciej Rzeszy i – z nielicznymi wyjątkami – poza zainteresowaniem naukowców polskich i niemieckich. Należy też dodać, że zajmujący się nim badacze marginalizowali rolę Śląska w tym okresie jako odległej prowincji, która była na dalekim miejscu w hierarchii władz w Berlinie. Proponowane tu podejście stanowi propozycję przyjęcia innej optyki, która wykaże jakie znaczenie miał Śląsk jako graniczny i wysunięty na południowy wschód obszar Rzeszy oraz jak odzwierciedlało się ono w działalności planistyczno-budowlanej i polityce kolonizacyjnej.

Zagadnienia wymagające przebadania obejmują architektoniczną kreację Śląska związaną z jego rolą jako ośrodka studiów nad niemieckim wschodem i placówki broniącej niemczyzny na południowo-wschodniej granicy Rzeszy (w tym przebudowy jego stolicy na modelową wschodnioniemiecką metropolię), roli architektów oraz wypracowanych przez nich na Śląsku koncepcji urbanistycznych i architektonicznych w planowaniu na terenach zajętych w wyniku wojny, w tym eksportu projektantów i modelowych rozwiązań.

W ramach projektu planowane jest przeprowadzenie kwerend archiwalnych w zbiorach polskich i niemieckich, które pozwolą na weryfikację obecnego stanu wiedzy na temat Śląska. Najważniejszą grupę materiałów do przebadania stanowią projekty architektoniczne i plany urbanistyczne, dokumenty oraz fotografie, znajdujące się w wielu archiwach oraz instytucjach, zbiorach prywatnych, w tym także w spuściznach poszczególnych architektów i archiwach ich rodzin.

Nowatorskie podejście badawcze ma wykazać jaką pozycję i znaczenie miał Śląsk w działalności planistyczno-budowlanej i polityce kolonizacyjnej Trzeciej Rzeszy. Z jednej strony efekty przeprowadzonych prac wypełnią luki w wiedzy na temat regionu i pozwolą ją usystematyzować, natomiast z drugiej strony autorskie i oryginalne ujęcie umożliwi spojrzenie na architekturę Śląska w nowym kontekście, związanym z niemiecką ekspansją na wschód.

Projekt jest wpisany w międzynarodową sieć badań nad architekturą nazistowską opartą na kontaktach i wymianie naukowej z badaczami z innych ośrodków w kraju i za granicą. Dzięki temu przyczyni się do dalszego transferu wiedzy i głębszego zrozumienia procesów zachodzących w różnych częściach Rzeszy Niemieckiej w badanym okresie oraz wniesienia nowych treści poznawczych nie tylko do historii Śląska i Europy Środkowej, ale również do ogólnościatowych badań nad architekturą i urbanistyką okresu Trzeciej Rzeszy.